

Koll på klippet

2007-10-19 00:01

Av: Björn Lövenlid

Stora regissörer och skådisar i alla ära. Men utan filmklipparna blir det inte mycket till film, konstaterar Fredag.

Foto: Henry Lundholm

Kersti Grunditz har nyligen inlett ett nytt filmprojekt, ett timplångt tv-program.

Filmregissören Stanley Kubrick lär ha sagt att manuset, regin, ljussättningen, skådespeleriet och allt det som äger rum på själva inspelningsplatsen bara är förarbetet inför den avgörande delen av filmskapandet, klippningen.

Det är i klipprummet som det verkliga allvaret börjar. Håller materialet? Går det att rädda en taffligt inspelad scen? Och hur omvandlar man egentligen flera

dygns inspelat råmaterial till en timmes sammanhängande underhållning?

Filmklipparen Kersti Grunditz har nyligen inlett ett sådant projekt, ett timplångt tv-porträtt av författaren Kerstin Ekman som ska sändas i SVT i februari nästa år. Hon har träffat huvudpersonen i flera olika miljöer och sammanhang. Nu har hon antecknat scenerna på små lappar som hon har spridit ut över en soffa.

- Jag lägger inte ut lapparna i den ordning som saker och ting ska berättas utan för att få en överblick över vad som hör ihop med vad. När en scen är på väg ut, när den troligen inte ska vara med i filmen, brukar jag sätta upp den lappen på dörren.

Kersti Grunditz har en egen redigeringsstudio och arbetar ofta hemifrån. Det behövs inte längre några klumpiga klippbord och filmrullar för att redigera film på ett professionellt sätt. Det räcker med en dator, några rymliga hårddiskar och ett kraftfullt videoredigeringsprogram.

Däremot ställs det fortfarande lika höga krav på den person som ansvarar för klippningen.

- Man måste bland annat ha tålamod, förmåga att hantera stress, social förmåga, teknisk kompetens och musikalitet. Att arbeta som filmklippare kan liknas vid att spela i en stråkkvartett. Klipparen är som en av musikerna. Hon ska ha en egen ton men samtidigt underordna sig själva stycket, säger hon.

Kersti Grunditz har själv en brokig konstnärlig bakgrund som dansare och koreograf i både USA och Sverige. Det

var också via dansen som hon började intressera sig för filmens språk.

- Jag såg en av mina egna dansföreställningar på video. Jag tyckte inte att koreografin hade fångats så bra på bild. Därför bestämde jag mig för att försöka göra en riktig dansfilm. Jag arbetade dag och natt för att få min koreografi att fastna i rutan.

I mitten av 1990-talet flyttade Kersti Grunditz till San Francisco för att vidareutbilda sig inom dansen. Samtidigt fortsatte hon att förfina sina färdigheter som filmklippare.

- I Kalifornien går alla runt och säger att de har ett filmmanus som de snart ska skicka till Hollywood. En gång fick min lärare på redigeringskursen plötsligt ett erbjudande om att "pitcha" (sälja in) sin film i Los Angeles. Medan han brände ner till L.A. i sin bil så fick jag chansen att ta över ett av hans projekt.

Efterhand fick Kersti Grunditz utföra uppdrag åt en av kabel-tv-kanalen HBO:s underleverantörer. Men det handlade inte om succésier som Sex and the city, Six feet under eller Sopranos. Som alla andra fick Kersti Grunditz försöka arbeta sig upp från botten.

- På den tiden hade HBO riktiga lågbudgetprogram, mjukporr och liknande. Jag fick bland annat uppdraget att redigera program där nakna kvinnor brottades i gyttja. De trodde att det skulle passa mig eftersom jag var dansare, skrattar Kersti Grunditz.

Väl hemma i Sverige igen fick hon snabbt erfara att film- och tv-branschen fungerar väldigt annorlunda här jämfört med i det enorma filmlandet i väster.

- USA är så stort att folk inte kan ha koll på varandra. Därför anordnar de ständigt nya auditions för att hitta talanger. I Sverige ska man i stället känna rätt människor och ha gått de rätta skolorna. Dramatiska institutet är den "rättaste" skolan. Men det är inte många som kommer in där.

Med tiden lyckades ändå Kersti Grunditz etablera sig som filmklippare i hemlandet och hon har själv undervisat i digital redigering, bland annat på Dramatiska institutet. På onsdag leder hon ett seminarium om filmklippning på Kortfilmsfestivalen i Uppsala.

- Jag ska prata om filmers längd, om de utmaningar och förutsättningar man ställs inför när man ska klippa filmer i olika längder, om tempo, rytm, frasering och komposition. Att klippa film kräver mycket känsla och inlevelse, men det finns också ett antal tekniska och formmässiga regler som man bör känna till innan man sätter sig ned vid datorn för att redigera.

- Man ska helst klippa mitt i en rörelse. Om man till exempel börjar med en närbild på en person som står på trottoaren och läser en tidning så kan man låta en människa gå förbi i förgrunden. Precis när gestalten sveper förbi i rutan, då kan man klippa till en annan bild, förklarar Kersti Grunditz.

Hon visar några minuter ur dokumentären Varma hälsningar Eric Ericson som hon redigerade för SVT förra året: En kvinna sitter och läser i en pärm. Precis när hon vänder blad kommer klippet. I nästa scen åker ett fordon

förbi i bilden och scenen byts ut mot något annat. Det är ständiga klipp i samband med rörelser. Övergångarna känns naturliga och man lägger knappt märke till klippningen över huvud taget.

- När man klipper i dialoger är det också viktigt att personernas ögon är filmade i samma höjd. Annars ser det konstigt ut. Man bör inte heller ha en vid bild på den ena personen och en tät bild på den andra. Då ger det ett hoppigt och orytmiskt intryck, säger Kersti Grunditz.

Som filmskapare måste man också ha god kännedom om tittarens rumsuppfattning. När kameravinklarna förändras under inspelningens gång kan det ibland bli riktigt rörigt. Då händer det att filmklipparen tar till radikala knep.

- Ibland spegelvänder jag bilden och det brukar inte tittaren tänka på, säger Kersti Grunditz.

När man väljer att sända en liten bråkdel av ett omfattande grundmaterial, när man förändrar och förstärker, så innebär det också att man har ett stort ansvar, framför allt när man klipper dokumentärer. Det brukar sägas att kameran aldrig ljuger, men i vissa klipprum ljugs det i alla fall friskt.

- Jo, det går att ljuga hur mycket som helst i klippningen. Ibland är det riktigt svårt att göra ett urval som är rättvist. När jag arbetade med litteraturprogrammet Babel hade reportern intervjuat författaren Per Gunnar Evander och hans dotter var för sig efter att de hade bråkat offentligt. De skulle få ett par minuter var för att berätta sina helt olika versioner. Klipp tekniskt var det en enkel uppgift. Men vi fick arbeta i flera dagar för att inte någon av dem skulle framstå som en hjälte eller ett offer i inslaget, berättar Kersti Grunditz.

Är det inte svårt att sätta sig in i hur förstagångsbetraktaren uppfattar något som du själv har arbetat med under lång tid?

- Jo, när jag har kommit en bit på väg brukar jag bjuda in någon som får komma och titta tillsammans med mig. Ofta räcker det med att någon sitter bredvid. Då kan jag identifiera mig med honom eller henne och nästan träda in i den personens kropp.

Brukar ni filmklippare sitta och svära åt fotografens förarbete?

- Jo, det händer (skratt). "Håll kameran still, för fan". "Du kan ju inte sluta panorera nu!". Sådant säger jag ibland. När man filmar långa dokumentärer bör man egentligen aldrig stänga av kameran. Man vet aldrig när den kan fånga ett ljud eller en bild som kan komma till användning.

Vilka är de vanligaste nybörjarfelen som filmklippare gör?

- Att man gör för snabba klipp och inte vågar ligga tillräckligt länge på vissa bilder, eller att man vräker på med för mycket musik och inte litar på tystnaden och pauserna. Jag jobbar mycket med musik och ljud. Jag tycker att det är lika viktigt som bilden.

Vad tror du att folk i allmänhet har för fördomar om er klippare?

- Många kanske tror att vi är asociala och bara sitter och tittar på skärmar. När jag och en regissör hade ett samtal inför publik på Filminstitutet så kom förvånade människor fram till mig och sa: "Oj! En filmklippare som pratar". Men de flesta klippare är faktiskt väldigt sociala. Det måste man vara eftersom man ska samarbeta med andra.

Vad tycker du om att det alltid är regissörer och skådespelare som uppmärksammas i medierna, medan ni klippare alltid hamnar i skymundan?

- Det gör inget. Det jag skapar når ut till en stor publik och jag får mycket uppskattning, inte från de stora massorna, men från vänner och kolleger. Och det är deras beröm som betyder allra mest.